

Posudek vedoucího práce

David Bradna: Problémy sebevraždy v moderním Japonsku

Otázky dobrovolného odchodu ze života řeší každá kultura, ne každá se však s tímto problémem vyrovnává stejným způsobem. Přijatelnost či naopak striktní zákaz takového činu je do značné míry ovlivněna nábožensko filozofickou tradicí, kulturními vzorci, obecně závaznými normami chování jedince či dalšími „vnějšími“, na jedinci nezávislémi faktory. V rozhodujícím okamžiku je to však výhradně jedinec, kdo se odhodlává k takovému činu, a do značné míry proto záleží na síle či slabosti jeho osobnosti a na přesvědčení (či míře fanatičnosti), o které se při takovémto činu opírá. V daném kontextu tak může být sebevražda hodnocena jako osobní selhání, zatímco v jiném jako čin vysoké mravní hodnoty. Již z tohoto krátkého úvodu je patrné, že analýza problému sebevraždy je mimořádně komplikovaná záležitost a předpokládá schopnost odlišit jevy primární a určující od faktorů druhotných, odvozených. Zároveň je třeba si uvědomit, že nelze zcela oddělit faktory vnější a vnitřní, jinými slovy rozhodnutí spáchat sebevraždu bude vždy výslednicí minimálně dvou vektorů – společenského tlaku a osobních pohnutek. Tomuto vymezení musí odpovídat i metodologie, s níž autor analýzu provádí – sociologie či sociální antropologie na straně jedné, psychologie či psychiatrie na straně druhé. Tyto dva přístupy nelze zcela oddělit, neboť hranice mezi nimi není ostrá. V tomto ohledu si diplomant postavil nelehký nicméně velice zajímavý úkol, který by při pečlivém zpracování mohl přinést řadu zajímavých pohledů na japonskou „kulturu“. Hned úvodem je však třeba předeslat, že původnímu záměru zůstal ledacos dlužen.

Struktura a obsah práce

Práce se kromě standardního úvodu a závěru skládá ze tří kapitol (27 stran, 27 stran, 10 stran). Již na první pohled je zřejmé, že práci chybí gradace a s postupujícím výkladem práce ztrácí na obsahu – poslední dvě subkapitoly (4.2. a 4.3) mají rozsah pouze necelé dvě strany. Problémem však není ani tak kvantitativní stránka jako kvalita obsahu jednotlivých částí. Diplomant se v úvodu pokouší nastínit cíl práce; činí tak neurčitě a ne příliš srozumitelně. Nejprve deklaruje cíl práce jako snahu o prozkoumání a hledání odpovědi na otázku, „co pro Japonce znamená ten ‘sebemenší důvod’ v jeho (Durkheimově) výroku, který dává jasný signál, že pozadí a motivace těchto činů nenachází vysvětlení v našem kulturním rámci“. Jinými slovy, hodlá se zaměřit na specifické rysy japonské kultury a společnosti. Vzápětí však toto směřování odmítá s tím, že „cílem práce není vytvořit pohled na Japonsko a Japonce jako na výlučnou skupinu, ale objevit a prozkoumat inklinace k určitému druhu chování nebo myšlení Japonsko charakterizující“. Tento přístup zdůvodňuje tvrzením, že „vzorce chování v konkrétních kulturních rámcích nejsou rozdílné druhově, ale že se rozcházejí v otázce intenzity zdůraznění některých aspektů před jinými“. S tímto tvrzením je samozřejmě nutno souhlasit. Bohužel struktura a obsah práce tento cíl nenaplnuje. První kapitola v podstatě jen popisuje pět typů sebevražd, které jsou si typologicky velice blízké (ostatně jak diplomant sám konstatuje na str. 10). Každý typ je popisován na pozadí příkladů z „reálného“ života, bohužel ne vždy jsou tyto případy voleny vhodně. Již v názvu se totiž práce odkazuje k modernímu Japonsku (nikde přitom není vymezeno, k jakému období se termín „moderní“ vztahuje), ale celá řada příkladů se vztahuje spíše ke starším, předmoderním obdobím.

Druhá kapitola se pokouší o nástin „socio-kulturních mechanismů“ – ze samotného názvu kapitoly není zcela zřejmé, co má autor tímto výrazem na mysli. Autor se v dalším výkladu

odkazuje na „skupinu kulturně specifických prvků, které se zdají být hlavními motivačními silami“. Toto tvrzení je však v rozporu s deklarovanou snahou zabývat se intenzitou působení jednotlivých faktorů, které jsou přítomné v každé kultuře, a nikoli jevy, které jsou specificky japonské. Vlastní zpracování jednotlivých „prvků“ je velice povrchní, diplomant jen obtížně rozlišuje mezi „objektivními“ fakty a vlastní, často jen intuitivně formulovanými, osobními interpretacemi.

Třetí kapitola – „tradiční“ přístup k sebevraždě – se po obsahové stránce zcela vymyká tématu práce, neboť s moderní japonskou společností souvisí jen okrajově. Pokud diplomant považoval za nutné její zařazení, měl by vysvětlit, jak její obsah souvisí s cílem práce a jak zapadá do celkového výkladu.

Závěr je jen prostým opakováním dříve uvedených skutečností, aniž by čtenáři poskytl shrnující pohled. Nejsm si také jist, zda výklad jednotlivých „faktorů“ je dostatečný k tvrzení, že „Durkheimovo ‚páchání sebevraždy z nejnícotnějších příčin‘ ... v zásadě v japonském kontextu neplatí“. Termíny, které proti sobě diplomant staví (západní pravda a svoboda vs. sociální rámec a oddanost v Japonsku, altruismus Japonců vs. egoismus lidí na „Západě“ atd.), jsou přítomny v každé společnosti a Durkheimův termín „nejnícotnější“ je nutno chápat spíše jako eufemismus. Navíc cílem práce přeci není posouzení japonských specifik (diplomant paradoxně v závěru jejich existenci potvrzuje), ale intenzita faktorů přítomných v každé společnosti. Tento cíl však není v práci naplněn.

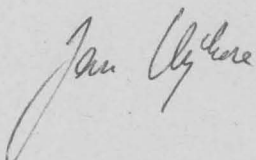
Formální stránka

Po formální stránce vykazuje práce celou řadu nepřesností – nedbalá práce s literaturou (v seznamu literatury například u celé řady titulů chybí bibliografické údaje), formulační nepřesnosti, gramatické chyby a vyšínutí z větné stavby. Práce je napsána nevyváženým stylem – od odborného žargonu až po silně emotivně zbarvené výroky, což je zarážející s ohledem na filologické zaměření oboru.

Závěr

Práce se zabývá nepochybně velice zajímavým a aktuálním problémem, nicméně způsob jeho zpracování vypovídá o jistém chvatu, se kterým byla práce sepsána, a o absenci solidního teoretického ukotvení. V tomto ohledu je na diplomantovi, aby svoji obhajobou přesvědčil komisi, že úroveň předkládané práce odpovídá nárokům kladeným závěrečnou magisterskou prací.

V Praze, 18. 5. 2008

Jan Sýkora

ÚDLV FF UK v Praze